

Amsterdam en de krijgsmacht

Twee sterke merken?

De wereld waarin we leven is een andere dan die waarin onze (groot-)ouders opgroeiden. Het containerbegrip globalisering dekt de vele en veelsoortige processen die ten grondslag liggen aan de veranderingen in onze omgeving goed af. En het einde van de globalisering is bepaald nog niet in zicht. De vraag blijft derhalve actueel en relevant wat die ingrijpende ontwikkeling zal betekenen voor de positie van Nederland in de wereld, en dus voor de welvaart en het welzijn van de bewoners van de Lage Landen bij de zee. Hoe kan Nederland, een relatief kleine stip op de atlas, zich ook in de toekomst als identiteit blijven onderscheiden van al die andere staten in het internationale bestel? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het begrip ‘Nederland’ in alle uithoeken van de wereld tot herkenning leidt?

De Nederlandse regering heeft zich al geruime tijd geleden over deze vraag gebogen. Een van de beleidsmatige antwoorden bestaat uit het koesteren en internationaal ondersteunen van sterke merken, dat wil zeggen begrippen die buitenlanders kennen en (gemakkelijk kunnen) associëren met Nederland. Uit onderzoek is gebleken dat Amsterdam met zijn unieke grachtengordel, zijn rol in de wereldgeschiedenis en rijke cultuur aanbod een ijzersterk merk is. ‘I Amsterdam’ is voor miljoenen buitenlanders meer dan een geliefd foto-object achter het Rijksmuseum.

Het tweede A-merk is Rotterdam, de wereldhaven die geassocieerd wordt met economische kracht, internationale oriëntatie, Hollandse ondernemingszin en nuchterheid. Daarnaast positioneert de regering Den Haag als ‘the inter-

national city of peace and justice’, waarbij vaak instemmend de uitspraak van voormalig VN-secretaris-generaal Boutros Ghali wordt geciteerd dat de Hofstad ‘the legal capital of the world’ is. De aanwezigheid van het Internationaal Gerechtshof, het Joegoslavië-tribunaal, het Permanent Hof van Arbitrage, de Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens en Europol – om maar enkele toonaangevende instellingen te noemen – is een groot goed.

De Nederlandse krijgsmacht ziet zichzelf als een sterk merk en staat niet alleen in die opvatting. Bij de discussie over de invoering van een nieuw beeldmerk bij de overheid is de regering ermee akkoord gegaan dat de krijgsmacht delen hun herkenbaarheid mochten behouden. De vraag rijst hoe Defensie, met haar sterke internationale en toekomstgerichte oriëntatie, omgaat met de kansen die de eerder genoemde sterke merken bieden.

Het is opvallend dat de banden tussen Defensie en Den Haag, toch de Benjamin als A-merk, krachtig zijn verankerd. Zeker, de bezuinigingen nopen tot een sluiting van enkele vertrouwde kazernes en het aantal medewerkers in de Haagse regio loopt terug. Toch blijft Defensie in de Hofstad prominent aanwezig, blijven militairen een vertrouwde verschijning in de binnenstad en zal militair ceremonieel – door de aanwezigheid van staatshoofd, regering en Staten-Generaal – ook in de toekomst van tijd tot tijd het stadsbeeld opfleuren.

De wereldhaven Rotterdam is gebaat met veiligheid op en over zee. Tussen de Koninklijke Marine en de Maasstad bestaat een natuurlijke

verbondenheid. De Van Ghentkazerne en het Mariniersmuseum voegen hier een gevoelsmatige dimensie aan toe. Rotterdam is, zeker na strijd om de Maasbruggen in mei 1940, een mariniersstad – en het gemeentebestuur hecht zeer aan die traditionele band, die toekomstbestendig lijkt.

De relatie tussen de krijgsmacht en de hoofdstad is echter een stuk problematischer. Waar de Stelling van Amsterdam tot in de twintigste eeuw het centraal reduit voor de landsverdediging vormde en de krijgsmacht prominent langs de grachten aanwezig was, is de militaire presentie in de afgelopen decennia teruggebracht tot één locatie, het Marine Etablissement Amsterdam (MEA). Dit MEA bevindt zich op een unieke locatie, die al bijna vier eeuwen in handen van de krijgsmacht is. Vele eeuwen lang werden de schepen van de Staatse vloot, de Verenigde Oost-Indische Compagnie en de Koninklijke Marine op Kattenburg gebouwd en/of uitgerust.

Thans zijn er eenheden van verschillende defensieonderdelen gehuisvest. Het MEA symboliseert de militaire kant van de geschiedenis van Amsterdam en Nederland; een geschiedenis waarvoor zowel in binnen- als buitenland steeds meer belangstelling bestaat. Op natuurlijke wijze heeft de krijgsmacht in Amsterdam dus aansluiting bij een essentieel onderdeel van de Canon van de Nederlandse geschiedenis.

De Nederlandse krijgsmacht is expeditionair inzetbaar en ingebed in een groot aantal internationale verbanden en netwerken. Een bezoek aan de hoofdstad van buitenlandse relaties biedt een unieke mogelijkheid om het belang van Nederland in heden en verleden voor het voetlicht te brengen. De toegevoegde waarde van het MEA, dat beschikt over een professioneel congres- en vergadercentrum, is voor internationale relaties en bijeenkomsten alleen maar toegenomen. Overigens, met de sluiting

van het Officierscasino te Soesterberg en de beslissing het IDL en de Prinses Julianakazerne af te stoten, heeft de krijgsmacht ook voor interne conferenties en workshops de eigen capaciteit aanzienlijk gereduceerd. Het MEA biedt ook hier uitkomst – en tegen klantvriendelijker tarieven dan ‘buiten de deur’.

Het MEA is nog in een ander opzicht uniek. Door zijn ligging in het hartje van de stad, omgeven door water en muren, levert het Etablissement een belangrijke bijdrage aan de openbare orde en veiligheid van de hoofdstad. De Mobiele Eenheid en andere gespecialiseerde diensten kunnen daar ongezien verzamelen, militaire eenheden kunnen voor de nationale herdenking op 4 mei en voor andere plechtigheden in alle rust worden geformeerd. Bedreigde personen kunnen op Kattenburg aan het gezicht worden onttrokken en het complex vormt voor nationale reservisten en marechaussees een vertrouwde uitvalsbasis. Het geordend verloop van massale publieksmanifestaties in de hoofdstad, variërend van Sail Amsterdam tot de huldiging van het Nederlands elftal, van de jaarlijkse intocht van Sinterklaas tot het bevrijdingsconcert op 5 mei, alsmede staatsbezoeken in het Paleis op de Dam, waren zonder dit krijgsmachtcomplex niet mogelijk geweest.

Defensie heeft zich de afgelopen jaren sterk gemaakt voor de intensivering van civiel-militaire betrekkingen. Als ergens de toegevoegde waarde van de krijgsmacht voor civiele partners duidelijk zichtbaar is, dan is dat wel in de hoofdstad. Het is ook om die reden goed dat de krijgsmacht vasthoudt aan haar relatie met het A-merk Amsterdam, en dat zij dat blijft doen via de A-locatie die MEA heet. Het strategische belang van een zichtbare presentie van de krijgsmacht in de hoofdstad verdient dan ook te prevaleren boven suboptimaliseringsprocessen bij afzonderlijke defensieonderdelen. ■